

1.2. Інформаційно-аналітична компетентність керівників ПТНЗ як основа моніторингу розвитку системи професійно-технічної освіти

Сучасний етап розвитку соціально-економічної та політичної сфер українського суспільства в умовах його стрімкої інформатизації та поступового переходу до інформаційної стадії висуває принципово нові вимоги до національної системи освіти, у тому числі й професійно-технічної. Особливо ця проблема торкається старіння наукового знання, різноманітної інформації та інформаційних технологій. Усе це, по-перше, має суттєвий вплив як на професійну підготовку майбутніх фахівців, так і на професійну діяльність педагогів і керівників освітніх установ, які мають своєчасно та випередженням відреагувати на такі зміни в цілях, змісті, технологіях і результатах професійної підготовки майбутніх фахівців.

По-друге, висуває підвищені вимоги до професіоналізму, компетентності та професійної суб'єктності фахівця в професійній діяльності, оскільки її ефективність суттєво залежить від його готовності та здатності до постійного оновлення своїх професійних і фахових знань, перероблення величезного обсягу різноманітної службової інформації та компетентного її використання у практичній діяльності, здатності до навчання протягом життя. Отже, особливої значущості набуває фахівець, який здатний постійно працювати великим обсягом інформації та для якого нова інформація є водночас і «сировиною» і продуктом професійної діяльності. Власне до таких фахівців належать педагогічні працівники системи ПТО України. А формування особистості кваліфікованого працівника наукоємних професій вимагає від педагогів системи ПТО наукових знань на рівні кваліфікації вчених.

По-третє, на етапі модернізації системи ПТО, з одного боку, необхідні сучасні системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників, педагогічної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а з іншого – сама модернізація системи ПТО залежить від педагогічних працівників та їх професіоналізму та компетентності. У зв'язку з цим до них слід висувати такі вимоги:

– вони мають забезпечувати ефективність педагогічного процесу в ПТНЗ та успішну реалізацію ними основних його функцій: виховну, освітню, розвивальну, навчально-виробничу;

– вони мають формувати в учнів соціальну, навчальну, професійну та фахову суб'єктність, тобто здатність і готовність вчитися протягом життя, набути певну професію і фах та постійно в них вдосконалюватися, самовиховувати провідні соціальні, громадянські та професійно важливі якості;

– вони мають забезпечувати ефективність професійної та фахової видів підготовки майбутніх кваліфікованих працівників шляхом цілеспрямованого формування в них професійної та фахової видів компетентності;

– вони мають навчити учнів бути соціальним суб'єктом, навчити вчитися в ПТНЗ і протягом життя, навчити жити та професійно

самоактуалізуватися в інформаційному суспільстві.

По-четверте, серед педагогічного складу є особлива категорія, яка не може, практично, успішно реалізовувати свої компетенції без об'єктивної, комплексної та системної інформації, яка стосується функціонування ПТНЗ, – це їх керівники. У зв'язку з цим обґрунтовано наголошується про інформаційно-аналітичну діяльність керівників системи освіти та відповідно про їх інформаційно-аналітичну компетентність. У зв'язку з цим така компетентність є, на нашу думку, складовою їх професійної компетентності як суб'єктів управління в системі ПТО. Вони, наприклад, мають постійно здійснювати моніторинг текучих і перспективних потреб ринку праці у відповідних фахівцях різної кваліфікації; вмити комплексно сприймати та аналізувати різноманітну службову інформацію правового, педагогічного, господарсько-економічного, кадрового, управлінського та іншого спрямування, які стосуються повсякденної життєдіяльності та перспектив функціонування ПТНЗ, професійної та фахової підготовки випускників ПТНЗ; на основі цієї інформації ухвалювати певні управлінські рішення та організувати їх реалізацію колективом ПТНЗ тощо.

Отже структура і зміст інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників системи ПТО в педагогічних дослідженнях не представлена. Актуальність проблеми моніторингу в системі ПТО та необхідність формування для цього інформаційно-аналітичної компетентності керівників ПТНЗ зумовлено такими протиріччями між:

- потребою для суспільства компетентних керівників ПТНЗ і певним консерватизмом системи їх професійної підготовки до управлінської діяльності;

- потребою для системи ПТНЗ керівників з високою управлінською культурою та недостатньою дослідженістю цієї проблеми в педагогічній науці;

- потребою для системи ПТНЗ керівників з інформаційно-аналітичною компетентністю (як складової їх професійної компетентності як суб'єкта управління) та слабкою обґрунтованістю змісту та структури цього виду компетентності, а також педагогічних умов її розвитку в системі неперервної педагогічної освіти.

Безпосередньо проблема інформаційно-аналітичної компетентності керівників системи ПТО, як і всієї національної системи освіти, не було на жаль об'єктом і предметом наукових пошуків і дисертаційних досліджень вітчизняних науковців. Є окремі публікації та дослідження інформаційної культури як чинника успішної професійної діяльності, а також соціальної захищеності особи в інформаційному суспільстві (Н.Г. Джинчарадзе [18], О.В. Матвієнко [32], Г.М. Павленко [37], Е.А. Сабліна [42], С.С. Сливка [45], Р.А. Калюжний, Н.Б. Новицька, М.Я. Швець, В.С. Цимбалюк, Ю.В. Яцишин [52] тощо).

Проблемам становлення інформаційної культури педагога присвячені наукові праці Т.М. Демиденко [17], А.М. Коломієць [29] та ін. Має місце усвідомлення суб'єктами системи ПТО ролі цієї культури в їх діяльності.

Наприклад, аналіз результатів останніх досліджень і наукових публікацій свідчить про те, що науковці починають все більше уваги приділяти технологічним аспектам управління освітою. Зокрема, педагогічні аспекти інформатизації освіти та управління нею досліджують Т.М. Давиденко [15], П. Гурій [14], Г. Єльнікова [2], О. Єльнікова [22], Л. Калініна [23], О. Назначило [35], М. Плескач [39] та ін.

Проблема створення інформаційних систем управління в галузі освіти, у тому числі в системі ПТО, були предметом досліджень таких науковців як В. Биков [7], Н. Величко [10], Л. Майборода [31], І. Савченко [43]. Водночас, результати аналізу наукової літератури та педагогічної практики свідчить про слабку дослідженість проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення системі ПТО, формування та розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників ПТНЗ.

Водночас, слід підкреслити про суттєві позитивні практичні зрушення останнім часом на цьому напрямі в системі ПТО. Наприклад, з метою підвищення ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення органів управління ПТО різних рівнів у межах проекту Європейського Союзу «Підвищення ефективності управління професійно-технічною освітою на регіональному рівні в Україні» (Проект) і за підтримки Департаменту ПТО Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України у 2007-2009 рр. було проведено експериментальну роботу щодо створення інформаційно-аналітичної системи управління (ІАСУ) ПТО. Для цього було створено відповідну інфраструктуру, яка складається з 6 регіональних інформаційно-аналітичних центрів ПТО (РІАЦ ПТО) у пілотних областях – Автономній Республіці Крим, Дніпропетровській, Львівській, Харківській, Черкаській областях і м. Київ, які створені в структурі навчально-методичних центрів ПТО та лабораторії «Всеукраїнський інформаційно-аналітичний центр ПТО» Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України. Для забезпечення їх успішного функціонування реалізовані такі завдання:

- розроблено концептуальні і нормативно-правові підходи до розвитку інформаційно-аналітичної системи управління ПТО;

- визначено інструментарій моніторингового дослідження ефективності функціонування ПТНЗ; для цього виокремлено відповідні групи індикаторів: працевлаштування, педагогічні кадри, фінансування, матеріально-технічна база, навчально-методичне забезпечення, результативність навчання, доступність ПТО;

- спроектовано автоматизовану інформаційно-аналітичну систему «ПРОФТЕХІНФО», яка призначена для 3 рівнів управління ПТО: введення показників ПТНЗ офлайн-формою; автоматичний розрахунок індикаторів у галузевому розрізі; трирівневий конструктор із формуванням і візуалізацією звітів; доступ до паспортних даних ПТНЗ, надання інформації про форми, види освітніх послуг клієнтам і партнерам ПТНЗ;

- здійснено науково-методичний супровід процесу моніторингу на основі індикаторів ефективної діяльності ПТНЗ;

- налагоджено партнерські відносини з інформаційними партнерами, які мають бути взаємовигідними й мати зворотний зв'язок;
- здійснено підготовку персоналу центрів;
- проведено апробацію індикаторів і інформаційно-аналітичної системи «Профтех» у 286 училищах 6 регіонів;
- здійснено аналіз отриманих даних і розпочато роботу над створенням інформаційного ресурсу.

Констатуючи певну активність у дослідженні різних компонентів професійної компетентності суб'єктів ПТО, слід наголошувати, що проблема формування і розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників ПТНЗ, як наукової підвалини їх управлінської діяльності, практично не досліджена. Аналіз вітчизняних і російських наукових джерел показує, що досліджувались окремі аспекти інформаційно-аналітичної діяльності фахівців (Ю.С. Брановський [8], Н.І. Гендіна [12], Ю.С. Зубов [21], В.А. Минкіна [33], Н.А. Сляднева [46] и др.), формування інформаційно-аналітичних умінь у педагогів (В.І. Загвязінський [19], Т.Е. Клімова [27], Е. Н. Карпенко [25], Л.М. Кустов [13], О.Я. Найн [36] тощо).

У загальному плані інформаційно-аналітична компетентність менеджерів представлена в психолого-педагогічних дослідженнях найменше. Хоча слід підкреслити такий парадокс: дослідники підкреслюють наявність аналітики практично в усіх сферах професійного управління та наголошують, що вона є передумовою прийняття раціональних управлінських рішень. Вони виокремлюють такі основні професійно важливі риси керівника як: «аналітичність мислення, здатність до прогнозування ситуацій і результатів діяльності» [33, с. 94]; «здатність відбирати, систематизувати, аналізувати та узагальнювати інформацію» [4, с. 331]; «здатність розкласти проблему на складові частини, визначити і чітко сформулювати головні в даний період діяльності системи, визначити значущість кожного із змінних чинників, умов, проміжних результатів і таким чином здійснити комбінацію складових елементів з метою прийняття рішення з даної проблеми; здатність до дослідження протиріч у спостережуваних фактах, співставлення різних явищ і до виявлення характеру зв'язку між цими явищами» [54, с. 12].

Н.В. Фролова виділяє такі складові компетентності менеджера:

1) інформаційну:

- здатність до побудови ефективної системи інформаційних ресурсів, необхідної для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень;

- здатність до затребування певного інформаційного ресурсу в межах оперативного та стратегічного управління організацією;

2) аналітичну:

- здатність до оцінювання ефективності запропонованої для використання системи інформаційних ресурсів;

- здатність до об'єктивного оцінювання позитивних і негативних аспектів кожного компонента системи інформаційних ресурсів;

- здатність до оперативного аналітичного оцінювання інформаційних

потоків, отриманих від кожного компонента інформаційної системи;

- уміння оперативно й ефективно здійснювати аналітичне співставлення інформаційних потоків, що виходять від кожного компонента системи інформаційних ресурсів;

- здатність до формулювання на основі отриманої інформації комплексних аналітичних висновків;

- здатність до інтерпретації, систематизації, критичного оцінювання і використання отриманої інформації в контексті вирішуваного управлінського завдання або проблеми [50, с. 2].

У принципі, ці положення є актуальними для всіх суб'єктів ПТНЗ – педагогічних працівників і керівників. Наприклад, більшість дослідників у структурі професійної компетентності педагога та керівника навчального закладу виокремлюють, як правило, аналітичну складову чи аналітичний аспект. Наприклад, В.О. Сластьонін [38] і Т.В. Абрамова [1] виділяють серед професійних умінь аналітичні, С.С. Аладишев [3] і Т.В. Вдовина [9] – інформаційно-аналітичну діяльність як реалізацію функції управління керівника навчального закладу, С.Ф. Багаутдінова [5], Д.Б. Канаєв [24], І.А. Кіскаєв [26] і Р.І. Хмелюк [51] – аналітичну діяльність як компонента професійної діяльності керівника навчального закладу. Ми наголошуємо про інформаційно-аналітичну діяльність керівника ПТНЗ, основу якої складають:

- розуміння ролі інформації в життєдіяльності як особи, так і в функціонуванні суспільства;

- знання феномену та призначення інформації в інформаційному суспільстві та професійній діяльності фахівця, а також її впливу на формування сучасної картини світу;

- здатність сприймати інформацію, переробити та враховувати її в своїй управлінській діяльності;

- здатність до аналізу та оцінювання фахової та професійної інформації для цілеспрямованого використання у своїй управлінській діяльності.

У справедливості таких висловлювань ми знаходимо в наукових працях Ю.В. Дементьєвої [16], М.А. Ковардакової [28], Н.А. Госкиної [49], В.М. Чайки [53], які стосуються різних аспектів педагогічного аналізу та педагогічної аналітики, О.С. Гайдамак [11], С.А. Бешенкова, Е.А.Ракітиної [6, 41], І.М. Кузнецова [30] – компетентності в сфері інформаційно-аналітичної діяльності.

Ці та інші науковці наголошують, що майбутній фахівець повинен мати сформовану інформаційну культуру, основу якої складає інформаційно-аналітична компетентність. Таким чином, тут ми спостерігаємо логічний і змістовний взаємозв'язок між такими поняттями: «діяльність керівника ПТНЗ» → «управлінська діяльність керівника ПТНЗ» → «інформація» → «аналіз» → «аналітична діяльність» → «синтез» → «синтетична діяльність» → «інформаційно-аналітична діяльність» → «компетентність» → «інформаційно-аналітична компетентність». Визначальним елементом у цьому ланцюжку є інформаційно-аналітична діяльність керівника ПТНЗ, здатність і готовність якого до неї визначаються поняттям «інформаційно-

аналітична компетентність».

У наукових працях українських науковців наголошується про важливість процесів одержання, нагромадження, обробки і передавання інформації в інформаційно-аналітичній діяльності керівника:

– інформаційно-аналітична діяльність дозволяє зібрати дані в цілісну картину про те, що відбувається, й спрогнозувати на перспективу дії різних чинників, структур і груп інтересів (С.О. Телешун) [40, с. 7];

– аналітична діяльність забезпечує інформацією всі етапи управлінського циклу, підготовку, прийняття управлінських рішень і контроль за їх реалізацією (Ю.П. Сурмін) [48, с. 27];

– інформаційно-аналітична робота забезпечує стадії визначення проблем системи управління та їх аналіз; підготовку та прийняття управлінського рішення; контроль за його виконанням та оцінку його ефективності (Д.Я. Семір'янов) [44, с. 7].

Інформаційно-аналітична компетентність менеджера є, на думку Н.А. Зінчук, декомпозицією таких складових, як професійна мотивація формування і подальшого розвитку даної компетентності (мотиви, інтереси, потреби, ціннісні та смислові орієнтації, спрямованість особистості), рівень необхідних і достатніх знань, умінь і навичок, первинний досвід професійної діяльності у заданому напрямі, а також акмеологічні аспекти, що передбачають стійку потребу до саморозвитку, самовдосконалення та сформовану рефлексивну діяльність як чинник успішності особистісного моніторингу власного професійного зростання [20].

Інформаційно-аналітична діяльність керівника ПТНЗ – це складова його управлінської діяльності, яка характеризується цілеспрямованим пошуком, збором, експертною оцінкою, аналізом та опрацюванням різноманітної інформації, яка стосується життєдіяльності та функціонування ПТНЗ як навчально-виховного закладу, та продуктивним її використанням для вирішення управлінських завдань в умовах невизначеності (неповної інформації) як суб'єкту управління в системі ПТО.

Вона включає такі заходи:

- пошук, збір та аналіз інформації, у тому числі документів;
- опрацювання інформації з різних джерел;
- моніторинг нормативно-правової, навчально-методичної та іншої інформації, яка стосується життєдіяльності колективу ПТНЗ;
- експертну оцінку отриманої інформації;
- підготовку матеріалів для публічної комунікації та міжособистісної взаємодії зі різними суб'єктами – педагогами, учнями, вищестоящими інстанціями;
- комунікативно-інформаційне забезпечення проведення нарад, семінарів, інших заходів публічного характеру.

Така система роботи необхідна для вирішення таких організаційно-управлінських завдань у ПТНЗ як у навчально-виховному середовищі:

- інформаційно-аналітичних: системний аналіз стану справ у ПТНЗ

як суб'єкта освітньої діяльності;

– діагностико-інформаційних: здійснення моніторингу стану справ у ПТНЗ як суб'єкта освітньої діяльності, з'ясування ефективності функціонування окремих його структур і підсистем – навчальних, виховних, культурно-побутових, навчально-виробничих, кадрових, економічно-фінансових тощо; усі моніторингові заходи складають систему дій і лежать в основі управлінської діяльності керівника ПТНЗ; моніторингова інформація насамперед потрібна для об'єктивного оцінювання стану справ у ПТНЗ у цілому та по частинах та їх прогнозування на перспективу;

– статистико-аналітичних: кількісне узагальнення отриманих даних, які дозволяють науково обґрунтувати конкретну інформацію, яка стосується функціонування ПТНЗ та його різних структур;

– консультативно-інформаційних: аналіз і вивчення нормативно-правових та інших документів, матеріалів і даних, які стосуються функціонування системи професійно-технічної освіти в державі, професійної підготовки фахівців конкретного напрямку та визначення специфіки їх фахової підготовки, впровадження їх вимог в навчально-виховну та виробничу практику ПТНЗ;

Отже, тут ми спостерігаємо інтеграцію таких понять як «інформація» і «аналіз», що зумовлено інформаційною природою всього навчально-виховного процесу в ПТНЗ, так і управлінської діяльності його керівника, оскільки педагогічний, дослідницький, управлінський та інші процеси в ПТНЗ не можливі без інформації. Вона є висхідною «сировиною» та вихідним продуктом цих процесів. Аналіз також є невід'ємною частиною будь-якої інформації, який безпосередньо пов'язаний з аналітикою, що виконує завдання щодо якісно-змістовного перетворення інформації. Воно ґрунтується на принципах індивідуального та колективного мислення, що сприяє якісному опрацюванню інформації, яка перетворюється в нове знання та є основою ухвалення певних управлінських рішень. Функціонально таке дослідницьке мислення має науковий характер і передбачає самоменеджмент особи, тобто управлінський процеси безпосередньо пов'язані з опрацюванням певної сукупності інформації з метою отримання нового знання, усвідомлення і сприйняття нового смислу та змісту.

Відповідно, можна говорити про аналітичне мислення та аналітичну компетентність фахівця, а в нашому випадку – керівника ПТНЗ. Особливість аналітичної компетентності полягає в специфіці аналітичної діяльності, в процесі якої об'єкти пізнання перетворюються в структури мислення, становляться логічними формами, тобто способами аналізу, синтезу, категоріалізації. У процесі аналітичної діяльності керівник ПТНЗ вирішує комплекс прикладно-дослідницьких завдань:

– оцінювання стану навчально-виховного процесу в ПТНЗ та його складових – виховного, освітнього, розвивального, навчально-виробничого та ін.;

– оцінювання фінансово-економічного стану ПТНЗ, виокремлення в ньому проблемних ситуацій та їх порівняльний аналіз;

– у результаті визначаються пріоритетні напрями управлінської діяльності та ймовірні напрями їх вирішення.

Отже, аналітична діяльність із наукової сфери переходить в прикладну – в управлінську діяльність керівника, яка не можлива без прогнозування, проектування, програмування та моделювання. За її висновками створюється модель вирішення певного управлінського завдання.

Можна виокремити такі особливості аналітичної діяльності керівника ПТНЗ: по-перше, вона з інструменту наукового пізнання перетворюється в інструмент опрацювання різноманітної інформації; по-друге, вона спрямована як на комплексне оцінювання стану справ у ПТНЗ, так і на оцінювання окремих напрямів його функціонування; по-третє, аналітичне мислення керівника ПТНЗ завжди спрямована на певний практичний об'єкт, наприклад, на моніторинг якості надання освітніх послуг педагогічними працівниками ПТНЗ; по-четверте, вона виконує і певну наукову функцію, оскільки дає можливість прогнозувати розвиток конкретних процесів і явищ у життєдіяльності ПТНЗ як суб'єкта надання освітніх послуг, своєчасно з'ясувати «критичні аспекти» в функціонуванні ПТНЗ та їх усунути.

Інформаційно-аналітична робота – це, на думку І.М. Савченко, постійна дослідна діяльність (функція процесу управління), що охоплює своїм змістом широкий комплекс організаційних заходів і методичних прийомів для вивчення й оцінювання інформації про зовнішні та внутрішні чинники, причинно-наслідкові зв'язки функціонування системи управління щодо виконання визначених для неї мети і завдань [43].

Отже, аналітичну компетентність керівника ПТНЗ як необхідну передумову його успішної аналітичної діяльності слід розуміти як здатність і готовність вирішувати різноманітні аналітичні завдання наукового, дослідницького, управлінського, педагогічного та іншого спрямування, які забезпечують ефективність конструювання та програмування практичного вирішення управлінських проблем у ПТНЗ. Вона є інтегральною складовою інформаційно-аналітичної компетентності керівника ПТНЗ, яка у свою чергу є важливою складовою його управлінської компетентності.

Інформаційно-аналітичну компетентність керівника ПТНЗ ми розуміємо, по-перше, як складову його управлінської компетентності; по-друге, як здатність і готовність до інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єкта управління в системі ПТО, яка має певну свою специфіку. Ця специфіка пов'язана, з одного боку, з призначенням ПТНЗ та основними функціями, які він розв'язує в системі ПТО та українському суспільстві, а з іншого – призначенням керівника ПТНЗ та його функціями як суб'єкта управління. У зв'язку з цим така його діяльність представляє різновид професійної діяльності фахівця, яка спрямована не стільки на здатність знаходити, оцінювати та використовувати певну інформацію в своїй управлінській діяльності, а скільки на здатність аналізувати, оцінювати та структурувати інформацію, володіти сучасними методами, формами та

засобами її опрацювання, прогнозувати на основі опрацьованої інформації розвиток певних явищ і процесів у ПТНЗ та найголовніше – зробити її придатною для «споживання» іншими суб'єктами ПТНЗ.

Інформаційно-аналітична компетентність керівника ПТНЗ – це інформаційно-аналітичні знання, навички, уміння, здатності, професійно важливі якості, особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення та передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм управлінської діяльності в ПТНЗ, що дозволяє оперативно орієнтуватися в інформаційному просторі ПТНЗ, приймати участь у його формуванні, а також успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію як суб'єкта управління в системі ПТО.

Як підсистема інформаційної культури керівника ПТНЗ ця компетентність визначається рівнем його професійної, фахової та управлінської видів підготовленості, інформаційно-аналітичним досвідом та індивідуальними здатностями, мотивованим прагненням до постійного самовдосконалення, і, водночас, відповідальним ставленням до процесів добування, оброблення та передачі різноманітної інформації. Її змістовне наповнення зумовлено системою посадових компетенцій керівника ПТНЗ та особливістю сьогодення – прийняття рішень керівниками відбувається в умовах ринкової економіки, а часто в умовах невизначеності й мінливості. У таких ситуаціях інформація набуває значення не лише корисного ресурсу, а й важливого затребуваного продукту.

Суттєвий інтерес представляє структура інформаційно-аналітичної компетентності. Наприклад, О.В. Назначило, яка досліджує розвиток інформаційно-аналітичної компетентності викладачів у системі неперервної педагогічної освіти, виокремлює такі її складові: «У структурному плані інформаційно-аналітична компетентність представляє собою цілісну єдність когнітивного, операційного та рефлексивного компонентів, які взаємодіють між собою за типом координації та субординації. Когнітивний компонент включає систему теоретичних і технологічних інформаційно-аналітичних знань; операційний компонент представлений системою інформаційно-аналітичних умінь, побудованою у відповідності з етапами інформаційно-аналітичної діяльності; рефлексивний компонент регулює інформаційно-аналітичну діяльність викладача за допомогою механізмів самооцінки, самоаналізу, самопроекування і самоуправління» [35].

Ми виокремлюємо такі основні її складові (табл. 1).

Таблиця 1

Інформаційно-аналітична компетентність керівника ПТНЗ

Структурні елементи	Зміст
Ціннісно-мотиваційний	Мотиваційне та особистісне ставлення до інформації та смислу її застосування в своїй управлінській діяльності як суб'єкта управління .
Когнітивний	Наявність системи інформаційно-аналітичних знань (понять, фактів, законів, закономірностей тощо) про інформаційне середовище в ПТНЗ та інформаційне суспільство, сформованість системи практичних знань про застосування інформації в своїй управлінській діяльності.

Поведінково-діяльнісний: аналітично-прогностичний	Здатність до аналізу отриманої інформації та її формалізації, до порівняння, узагальнення, синтезу з даними, що є в наявності, розроблення варіантів використання інформації; до прогнозування результатів реалізації проблемної ситуації, відповідного оформлення результатів аналізу та їх передачі.
інформаційно-реалізаційний	Здатність до практичного використання інформації в управлінській діяльності та в розв'язанні управлінських проблемних ситуацій.
інформаційно-технологічний	Загальна культура роботи з інформацією, інформаційна і комп'ютерна грамотність.
Комунікативний	Здатність дотримуватися принципів і правил поведінки та спільної діяльності в інформаційному середовищі та комунікативних системах, здатність використовувати інформацію в міжсуб'єктній взаємодії та управлінській діяльності.
Суб'єктний	Рефлексивний та саморефлексивний: осмислення, самоаналіз, саморефлексія та самооцінка керівником ПТНЗ власної управлінської діяльності та її результатів, уточнення шляхів її організації, визначення на підставі знань і власного досвіду оптимальних методів роботи з інформацією; рівень саморегуляції, пов'язаний з самосвідомістю в управлінській діяльності керівника ПТНЗ.

Наведемо стислі характеристики цих компонентів:

Ціннісно-мотиваційний компонент відображає два аспекти:

1) ціннісний: особистісне ставлення керівника ПТНЗ до інформації, сформованість аксіологічної сфери його свідомості та самосвідомості на основі обізнаності з концептуальними положеннями теорії інформації і культури, їх природи в ряду категоріальних понять світобудови, трансформації їх сутнісних характеристик в умовах становлення інформаційного суспільства, змін у формах свідомості та самосвідомості особи та фахівця, в основних сферах діяльності, регулятивних нормах взаємодії різних спільнот, ціннісних орієнтаціях і творчих спрямуваннях; основний показник – ступінь усвідомлення керівником ПТНЗ ціннісних аспектів інформаційно-аналітичної діяльності та особливостей практичного застосування її результатів у своїй управлінській діяльності;

2) мотиваційний – відображає його мотиваційне ставлення до управлінської діяльності, яке включає установки на розвиток інтересу до інформаційно-аналітичних дій, умінь і здатностей, прагнення до збагачення власного інформаційного потенціалу тощо. Показники мотиваційного ставлення:

– мотиваційне ставлення керівника ПТНЗ до інформації та її цілеспрямованого системного застосування в своїй управлінській діяльності;

– ступінь усвідомлення важливості та значущості інформаційно-аналітичної компетентності керівника ПТНЗ в управлінській діяльності та їх сприйняття;

– мотиваційне ставлення до формування професійної самостійності у здійсненні інформаційно-аналітичної діяльності.

Когнітивний компонент – це інформаційно-культурна ерудиція керівника ПТНЗ, що включає комплекс його знань теоретичного і

практичного характеру, який необхідний йому для успішного виконання управлінських завдань із добування інформації, розуміння закономірностей процесів її опрацювання, перетворення і представлення за допомогою як традиційних, так і електронних засобів; комплекс цілісних уявлень про інформаційне середовище, специфіку, механізми, способи і технології його функціонування, а також здатність їх сприймати в контексті культурних характеристик педагогічного культурного середовища, його традиційних, психологічних, педагогічних та інших особливостей.

Поведінково-діяльнісний компонент складається з трьох складових.

Аналітично-прогностичної складової, яка характеризує рівень оволодіння практичними процесами пошуку та аналізу інформації, її синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення та конкретизації, ступеня розвиненості якостей провідних якостей інтелекту – гнучкості та критичності практичного мислення, здатності до аналогій та інших творчих мисленнєвих операцій, розробки поліваріантного використання, прогнозування результатів, а також і водночас і ймовірних наслідків вирішення проблемних ситуацій, умінь і здатностей відповідного оформлення опрацьованої інформації та її використання в управлінській діяльності.

Інформаційно-реалізаційної складової – поведінку керівника в управлінській ситуації, що проявляється в знанні та практичному урахуванні особливостей поведінкових сценаріїв роботи з інформацією у педагогічному середовищі ПТНЗ та урахування педагогічно-культурного контексту інформації в процесах її застосування в управлінській діяльності.

Інформаційно-технологічної складової – загальну культуру інформаційної діяльності керівника ПТНЗ в інформаційному середовищі, а також його інформаційну і комп'ютерну грамотність як суб'єкта управління.

Комунікативний компонент характеризує здатність керівника ПТНЗ до гнучкого й конструктивного ведення діалогу та активної міжособистісної взаємодії в системі «людина-людина» в процесі реалізації управлінських функцій; це рівень його інформованості щодо цілей, сутності, технологіях, методиках і особливостях педагогічного спілкування та міжособистісної взаємодії в педагогічному середовищі, володіння специфічними для педагога та управлінця технологіями, прийомами, способами та засобами міжособистісної взаємодії; це також здатність до нестандартного творчого вирішення людських проблем, що виникають у процесі спілкування та активної міжособистісної взаємодії в системі «людина-людина», з особистісною відповідальністю за її конструктивний і результативний характер.

Суб'єктний компонент визначається свідомою активністю керівника ПТНЗ як творчого суб'єкта управлінської діяльності в системі ПТО, життєва функція самосвідомості якого полягає в самодетермінації, саморегулюванні та самоуправлінні власною поведінкою та управлінською діяльністю, створенні неповторного індивідуального творчого стилю цієї діяльності на основі усвідомлення, самоаналізу та самооцінювання власної поведінки та діяльності в педагогічному середовищі, а також їх результатів,

самоідентифікацією себе як суб'єкта культури рідної країни, носія системи професійних і фахових цінностей як педагога та керівника, найважливішою з яких є почуття любові до дітей, толерантність, терплячість тощо. Він є базовим компонентом, що забезпечує актуалізацію всіх інших компонентів його інформаційно-аналітичної компетентності, сприяє творчому прояву інформаційно-культурного потенціалу і за його нерозвинутості цей потенціал не може бути в повному обсязі реалізованим і мати творчого характеру.

Таким чином, ми проаналізували інформаційно-аналітичну компетентність сучасного керівника ПТНЗ, особливості прояву якої зумовлені багатьма чинниками, серед яких провідними є суб'єктивні чинники, тобто залежність від особистості керівника ПТНЗ та його відбуття як суб'єкта управління в системі ПТО.

Література

1. Абрамова Т.В. Управление аналитической деятельностью педагогического коллектива в образовательном учреждении: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Т.В. Абрамова. – Челябинск, 1996. – 199 с.

2. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : [кол. монографія] / АПН України; Університет менеджменту освіти / Єльнікова Г.В., Борова Т.А., Єльнікова О.В та ін. ; Г.В. Єльнікова (заг. ред.). – Чернівці : Технодрук, 2009. – 570 с.

3. Аладышев С.С. Проектирование системы информационно-аналитической деятельности руководителя общеобразовательной школы на основе ЭВМ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Аладышев Сергей Сергеевич. – Барнаул, 2001. – 179 с.

4. Ананьев А. Деякі підходи щодо визначення професійно важливих якостей державних службовців / А. Ананьев // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – Одеса: ОРІДУ УАДУ, 2002. – Вип. 12. – 342 с.

5. Багаутдинова С.Ф. Направленность структурирования содержания образования на становление готовности студентов дошкольного факультета к аналитической деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Багаутдинова Светлана Файзрахмановна. – Магнитогорск, 1999. – 170 с.

6. Бешенков С.А. Информация и информационные процессы / С.А. Бешенков, В.Ю. Лыскова, Е.А. Ракитина // Информатика и образование. – 1998. – № 6-8. – С. 39-50.

7. Биков В.Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій : [монографія] / АПН України; Інститут інформаційних технологій і засобів навчання / В.Ю. Биков, Ю.М. Богачков, Ю.О. Жук. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 127 с.

8. Брановский Ю. Работа в информационной среде / Ю. Брановский, А. Беяева // Высшее образование в России. – 2002. – № 1. – С. 81-87.

9. Вдовина Т.В. Информационно-аналитическая деятельность руководителя гимназии по повышению качества образовательного процесса :

дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вдовина Татьяна Васильевна. – Москва, 2003. – 182 с.

10. Величко Н.О. Індикатори ефективної діяльності професійно-технічних навчальних закладів як інструментарій моніторингу якості і доступності освітніх послуг : [метод. рекомендації] / Н.О. Величко, Л.А. Майборода, І.М. Савченко та ін. ; за заг. ред. І.М. Савченко. – К. : Прінт, ВІАЦ, 2009. – 37 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipto.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=54&Itemid=56

11. Гайдамак Е.С. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего магистра физико-математического образования (в условиях реализации магистерской программы 540204 Информатика в образовании) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е.С. Гайдамак. – Омск, 2006. – 181 с.

12. Гендина Н. И. Информационная культура личности: диагностика, технология формирования : [учебно-метод. пособие] : в 2 ч. / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, Г. А. Стародубова. – Кемерово: Кемеровск. Гос. Академия культуры и искусств, 1999. – Часть 1. – 143 с.

13. Гнатышина Е.А. Профессиональная компетентность руководителя учреждения начального профессионального образования: проблема инновационного развития : [учеб. пособие] / Е.А. Гнатышина, Л.М. Кустов. – Челябинск: ЧФирПО, 1994. – 129 с.

14. Гурій П.С. Науково-методичні засади формування механізмів державного управління проектно-програмним розвитком регіонів України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Гурій Петро Степанович. – Донецьк, 2008. – 19 с.

15. Давыденко Т.М. Теория и практика рефлексивного управления школой [текст] : автореф. дис. на получение наук. степени д-ра пед. наук / Т.М. Давыденко. – М., 1996. – 36 с.

16. Дементьева Ю. В. Формирование аналитических умений и навыков в процессе профессиональной педагогической деятельности : дис. . канд. пед. наук: 13.00.01 / Ю. В. Дементьева. – Москва, 2003. – 174 с.

17. Демиденко Т. М. Інформаційна культура сучасного вчителя : [навч. посібник] / Черкаський держ. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; Т. М. Демиденко. – Черкаси, 2003. – 96 с.

18. Джинчарадзе Н.Г. Інформаційна культура особи: формування та тенденції розвитку (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: 09.00.03 / Джинчарадзе Наталія Гаврилівна. – К., 1997. – 45 с.

19. Загвязинский В. Методология и методы психолого-педагогического исследования : [учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений] / В. Загвязинский, Р. Атаханов. – М. : Академия, 2001. – 208 с.

20. Зінчук Н. А. Інформаційно-аналітична компетентність менеджера: значення у професійній управлінській діяльності та передумови формування

у ВНЗ. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08znashi.htm>

21.Зубов Ю.С. Информатизация и информационная культура / Ю.С. Зубов // Проблемы информационной культуры: сб. статей. – М., 1994. – С. 6-11.

22. Єльнікова О.В. Управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти; Єльнікова Олена Вікторівна. – К., 2005. – 245 с.

23. Калініна Л.М. Технологія інформаційного управління закладом освіти : [наук.-метод. посіб.] / Л.М. Калініна. – Х. : Видавнича група "Основа", 2005. – 160 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 12(36).

24. Канаев Д.Б. Принципы создания и применения электронного инструментария в управлении педагогическим процессом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Канаев Дмитрий Борисович. – Самара, 2000. – 188 с.

25. Карпенко Е. Н. Формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземної мови засобами спецкурсу «Інформаційно-аналітичні уміння майбутніх учителів іноземної мови» / Е.Н. Карпенко // Вісник Житомирського державного університету. – 2008. – Випуск 43: Педагогічні науки. – С.157-160.

26. Кискаев И.А. Информационно-аналитическое сопровождение работы по совершенствованию учебно-воспитательного процесса в общеобразовательной школе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кискаев Ислам Арсланович. – Нижневартовск, 2002. – 311 с.

27. Климова Т.Е. Подготовка учителя к использованию новых информационных технологий в профессиональной деятельности : [метод. пособие] / Т. Е. Климова, Е. П. Романов, Е. В. Федченко. – Магнитогорск : МаГУ, 2006. – 175 с.

28. Ковардакова М.А. Формирование у студентов умения анализировать педагогический процесс в дошкольном учреждении : дис. ...канд. пед. наук / М.А. Ковардакова. – М., 1990. – 244 с.

29. Коломієць А.М. Інформаційна культура вчителя початкових класів : [монографія] / Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського; Коломієць Алла Миколаївна. – Вінниця : ВДПУ, 2007. – 379 с.

30. Кузнецов И.Н. Информация: сбор, защита, анализ : [учебник по информационно-аналитической работе] / И.Н. Кузнецов. – М. : ООО Изд-во Яуза, 2001. – 320 с.

31. Майборода Л.А. Організаційно-правові засади створення інформаційно-аналітичних центрів ПТО : метод. рекомендації / Л.А. Майборода, І.М. Савченко. – К. : Принт, 2009. – 49 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipto.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=54&Itemid=56

32. Матвієнко О.В. Інформаційна культура особистості: освітньо-виховний контекст : [навч.-метод. посібник] / Університет економіки та права «КРОК» ; Матвієнко Оксана Володимирівна. – К., 2006. – 116 с.

33. Минкина В.А. Информационная культура специалиста и проблемы ее формирования / В.А. Минкина // Современное библиотечно-информационное образование : [учеб. тетради]. – СПб. : СПбГУКИ, 1999. – Вып. 3. – С.121-136.

34. Молдаванова Е.М. Классификация качеств личности современных руководителей / Е.М. Молдаванова // Личность: культура и образование : Материалы 46-й науч.-метод. конференции «XXI век – век образования» (апрель, 2001). – Ставрополь : Изд-во СГУ, 2001. – С. 93-95.

35. Назначило Е.В. Развитие информационно-аналитической компетентности преподавателя в процессе непрерывного педагогического образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Назначило Елена Валерьевна. – Магнитогорск, 2003. – 193 с.

36. Найн А.А. Теория и практика рефлексивного управления учебной деятельностью студентов (На материале спортивно-педагогических дисциплин) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Найн Александр Альбертович. – Челябинск, 2001. – 314 с.

37. Павленко Г.А. Інформаційна культура соціальних суб'єктів як фактор удосконалення управління суспільством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.03 / АПН України; Інститут вищої освіти ; Павленко Геннадій Анатолійович. – К., 2009. – 20 с.

38. Педагогика : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. А. Сластенин, Е. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.

39. Плескач М.О. Формування системи антикризового управління діяльністю сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.04 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України ; Плескач Марія Олександрівна. – К., 2009. – 20 с.

40. Практичні аспекти інформаційно-аналітичної роботи : [навч. посіб.] / Кол. авт.; за заг. ред. С.О. Телешуна. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 44 с.

41. Ракитина Е. А. Построение методической системы обучения информатике на деятельностной основе: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Е. А. Ракитина. – Москва, 2002. – 485 с.

42. Сабліна Е. А. Методологічні засади інформаційної культури особистості / Е. А. Сабліна // Збірник наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини / [гол. ред. Мартинюк М.Т.]. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – Ч. 4. – С.109-115.

43. Савченко І.М. Актуальні проблеми створення, апробації та подальшого впровадження автоматизованої інформаційно-аналітичної системи «ПРОФТЕХІНФО» / Савченко І.М. — Режим доступу до журн.: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/m26.html>

44. Семир'янов Д.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / Державна податкова адміністрація України; Національна академія держ. податкової служби України ; Семир'янов Д.Я. – Ірпінь, 2004. – 18 с.

45. Сливка С.С. Інформаційна культура юриста / Львівський ін-т внутрішніх справ ; Сливка Степан Степанович. – Івано-Франківськ, 1996. – 156 с.

46. Сляднева Н.А. Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы / Н. А. Сляднева // Информационные ресурсы России. – 2001. – №2. – С. 14-21.

47. Справочник информационного работника / науч. ред. Р.С. Гиляревский, В.А. Минкина. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – СПб. : Профессия, 2007. – 584 с.

48. Сурмін Ю.П. Аналітична діяльність : [посіб. для аналітика неприбуткової організації] / Ю.П. Сурмін. – К.: Центр інновацій і розвитку, 2002. – 96 с.

49. Тоскина Н.А. Формирование умений педагогического анализа в процессе подготовки резерва руководителей общеобразовательных школ : Автореф. дисс. канд. пед. наук. – Л., 1988. – 18 с.

50. Фролова Н.В. Организационно-педагогические условия формирования профессиональных компетенций у студентов управленческих специальностей. — Режим доступа до журн. : http://www.yspu.yar.ru/vestnik/pedagoka_i_psichologiy/32_3/.

51. Хмельюк Р.И. Профотбор и первоначальная подготовка студентов пединститутів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук. – Л., 1972. – 16 с.

52. Цимбалюк В. С. Інформаційна культура: [навч. посібник] / Державна податкова адміністрація України; Національний ун-т держ. податкової служби України / Цимбалюк В. С., Яцишин Ю. В., Новицька Н. Б. та ін. ; М.Я. Швець (заг. ред.), Р.А. Калюжний (заг. ред.). – Ірпінь : Національний ун-т ДПС України, 2007. – 254 с.

53. Чайка В.М. Формирование готовности будущего учителя к педагогическому анализу (на материале подготовки учителя начальной школы) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / В.М. Чайка. – Киев, 1990. – 23 с.

54. Шапиро С.Б. Знакомьтесь: современный менеджер (портрет в интерьере рынка) / С.Б. Шапиро, В.В. Тарасенко. – Харьков: ЧП «Аркаир», 1997. – 100 с.